

Nr 1069

Av herrar **Wedén** och **Hedlund**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 63, angående organisation av ett läromedelsförlag.*

(Lika lydande med motion nr 827 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 63 föreslås inrättandet av ett företag med uppgift att bedriva förlagsverksamhet på utbildningsväsendets område. Förlaget skulle bildas genom en sammanslagning mellan skolöverstyrelsens förlag (SÖ-förlaget) och det av Svenska kommunförbundet och Kooperativa förbundet samägda Bokförlaget Liber AB. I det nya förlaget föreslås staten teckna 50 % av aktierna och Svenska kommunförbundet och KF vardera 25 %. Förlaget föreslås bli organisatoriskt samordnat med det föreslagna förlaget för statliga publikationer. Ett långsiktigt samarbetsavtal skall enligt propositionen träffas med det statsägda Svenska reproduktions AB (SRA).

Läromedelsutredningen och läromedelsförlaget

Den i början av 1966 tillsatta läromedelsutredningen (LU) har enligt direktiven som en av sina huvuduppgifter att utreda behovet av och formerna för en eventuell samhällsägd förlagsverksamhet för framställning av pedagogiska hjälpmedel. LU har ännu inte slutfört sitt arbete. Vi finner det synnerligen anmärkningsvärt att statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet på detta sätt i strid med god svensk praxis har skjutit utredningen åt sidan. Det innebär en klar desavuering av den utredning som regeringen själv tillsatt — låt vara att departementschefen då hette Edenman och inte Palme. Departementschefen har inte angett några vägande skäl för sitt förfaringsätt att föregripa resultatet av utredningens allsidiga överväganden. Inga skäl har anförts för att behovet av ett samhällsägt läromedelsförlag plötsligt blivit så akut att man inte skulle kunna avvakta LU:s betänkande.

Konkurrenssituationen

Ca 15 bokförlag ägnar sig f. n. åt utgivning av skolböcker och annan undervisningsmateriel. Ca 2/3 av den totala skolboksutgivningen faller på de två största förlagen Svenska bokförlaget med dotterbolag samt Almqvist & Wiksell/Gebers. Bland de övriga förlagen återfinns några med ett specialiserat arbetsfält, t. ex. Svenska kyrkans diakonistyrelsens bokförlag.

Skolboksbranschen präglas f. n. av konkurrens mellan förlagen. Koncentrationsnivån har på senare år varit konstant.

Samhället utövar ett avgörande inflytande på skolboksutgivningen dels genom att skolöverstyrelsen fastställer läroplaner, dels genom att statens läroboksnämnd utövar såväl kvalitets- som priskontroll och slutligen genom att kommunerna uppträder som köpare av nästan hela produktionen. En ytterligare ökning av det statliga inflytandet på utgivningen av skolböcker skulle kunna medföra risker för likriktning vad beträffar den sakliga framställningen och de pedagogiska greppen. Inom de av myndigheterna uppdragna gränserna behövs i stället en så fri konkurrens som möjligt. Genom ett växande statligt inflytande på själva läromedelsproduktionen skulle en risk uppkomma att olika synsätt, erfarenheter och uppslag inte fick möjlighet att göra sig gällande. Såväl det sakliga innehållet som pedagogiska metoder skulle kunna påverkas ogynnsamt därav.

Vi vill särskilt varna för olägenheter och risker förenade med en hopkoppling av den offentliga forskningen och utvecklingsarbetet inom den praktiska pedagogiken å ena sidan samt produktionen av läromedel å andra sidan.

Inom skolöverstyrelsen bedrivs en omfattande pedagogisk forskning, bl. a. arbeten med s. k. metod-materialsystem, som går under beteckningarna IMU (individuell matematikundervisning), UME (undervisningsmetod i engelska) och UMT (undervisningsmetod i tyska). Det har hävdats — dock ej i propositionen — att de eventuella produktresultaten skall vara bundna till SÖ-förlaget för kommersiellt utnyttjande. Detta motiveras med att forskningsarbetet är så utomordentligt kostnadskrävande. Eftersom skolöverstyrelsen är huvudman för den allra största delen av den målinriktade pedagogiska forskningen skulle en sådan bindning mellan forsknings- och utvecklingsarbetet och en bestämd produktionsanstalt allvarligt inskränka konkurrensen i fråga om nya pedagogiska grepp. På längre sikt kunde följden bli ett dominerande, i huvudsak offentligt företag med en i växande grad monopolistisk ställning. Bl. a. av ovan anförda skäl vore detta en mycket olycklig utveckling.

Vi vill särskilt framhålla en synpunkt som talar för att monopol eller offentlig dominans på hela eller delar av läromedelsmarknaden vore högst olyckligt.

Ett pedagogiskt forskningsresultat kan aldrig vara annat än ett tillfälligt led i ett ständigt pågående forsknings- och utvecklingsarbete. En företrädesrätt eller ensamrätt för en viss part att utnyttja resultaten av det offentliga utvecklingsarbetet skulle medföra risk för att den pedagogiska utvecklingen inom skolan hålles tillbaka. Denna stimuleras av konkurrens på lika villkor mellan ett antal i förhållande till den offentliga forskningen fristående företag.

Hos de existerande läromedelsförlagen finns en betydande fond av peda-

gogiska kunskaper. I en situation, där alla goda insatser behövs för att utveckla nya läromedel och metoder, vore det olyckligt att avskära vissa förslag från möjligheterna att i lika konkurrens med andra göra sina insatser.

Resultaten av det pedagogiska forskningsarbetet bör alltså vara allmänt tillgängligt för att på bästa sätt komma undervisningen till del.

I detta sammanhang bör framhållas att utbildnings- och läromedelsfrågor inte enbart gäller skol- och universitetsundervisningen utan berör hela bildningsarbetet i alla dess former. Det finns ett gemensamt intresse inom en mycket vid ram av institutioner från skol- och universitetsmyndigheter och Radio-TV till frivilliga folkbildningsorganisationer. Alla samlar liksom förslagen erfarenheter om nya metoder, vilka kompletterar SÖ:s verksamhet härvidlag.

Det synes oss värt att pröva, om inte det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet skulle i hög grad främjas genom bildandet av ett *institut för läromedelsforskning*. I den mån SÖ:s utvecklingsarbete fortsätter — en del därav torde med fördel kunna förläggas till institutet — bör resultaten därav så snabbt och effektivt som möjligt ställas till institutets — och därmed till dess intressenters — förfogande. Institutets forskningsresultat skulle fortlöpande vara tillgängliga för intressenterna och skyndsamt offentliggöras. Alla myndigheter, organisationer och enskilda företag som nu är verksamma inom det pedagogiska området skulle erbjudas möjlighet att bli intressenter i ett sådant institut. Deras bidrag till institutet skulle bestå framför allt av tillgängliga kunskaper och erfarenheter, men även ekonomiska bidrag kan ifrågakomma. Att finansiera forskningen på detta område är dock främst en offentlig angelägenhet. Enligt vår uppfattning bör läromedelsutredningen erhålla tilläggsdirektiv att utreda formerna för ett institut för läromedelsforskning av ovan skisserat slag, vilket självklart skulle arbeta i nära kontakt med den pedagogiska vetenskapen vid universiteten.

Formerna för det föreslagna läromedelsförslaget

Med hänvisning till ovanstående yrkar vi avslag på förslaget om ett halvstatligt läromedelsförslag. Resultatet av LU:s arbete bör avvaktas. Skulle riksdagen ändå godkänna det framlagda förslaget och avtalet mellan staten, Svenska kommunförbundet och KF bör direktiven för förslaget utformas så att man så mycket som möjligt skyddar mot framtida monopoliseringstendenster och syftar till att trygga konkurrens på lika villkor.

Dessutom yrkar vi att riksdagens rätt att bestämma medelstildelningen till förslaget hävdas.

I den föreslagna avtalstexten sägs följande (§ 5):

Staten förbinder sig att svara för att förlagsaktiebolaget erhåller erforderliga rörelsemedel såväl i samband med ombildningen som därefter vid en rimlig ökning av omsättningen och en godtagbar resultatutveckling.

Detta synes innebära att staten, utöver de femtio procenten av aktiekapi-

talet, förbinder sig att för all framtid ställa erforderliga rörelsemedel till förfogande. Med tanke på de expansionsmöjligheter som torde finnas för ett av skolmyndigheterna sanktionerat och gynnat företag kan detta finansieringsåtagande komma att innebära mycket betydande anspråk på medel från det allmännas sida.

Enligt vår uppfattning bör avtalstexten modifieras så att följande självklara faktum blir beaktat. Det ankommer på riksdagen att, om behov av tillskott av rörelsemedel uppkommer i framtiden — i form av aktieteckning eller på annat sätt — för varje särskilt fall fatta beslut därvidlag.

Med ovan anförda motiveringar hemställer vi,

att riksdagen

1. avslår proposition nr 63 i avvaktan på resultatet av läromedelsutredningens arbete,

2. för den händelse proposition nr 63 godtages måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att § 5 i avtalet mellan staten, Svenska kommunförbundet och Kooperativa förbundet modifieras så att det klart anges att eventuella framtida tillskott av rörelsemedel från statens sida är beroende av riksdagens beslut i varje särskilt fall,

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att läromedelsutredningen genom tilläggsdirektiv får i uppdrag att skyndsamt utreda formerna för ett *institut för läromedelsforskning*, som arbetar i nära kontakt med skolöverstyrelsen, skolväsendet i övrigt, olika bildningsinstitutioner och förlag med läromedelsproduktion samt den vetenskapliga forskningen vid universitet och lärarhögskolor.

Stockholm den 2 april 1968

Sven Wedén (fp)

Gunnar Hedlund (cp)
